

HOLO POLITICS. WSTĘP DO ANALIZY MEDIÓW IMMERSYJNYCH W KOMUNIKOWANIU POLITYCZNYM

Agnieszka Walecka-Rynduch

 orcid.org/0000-0001-9869-7982

Katedra Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ABSTRACT

Holo Politics. An Introduction to the Analysis of Immersive Media in Political Communication

The purpose of this paper is to draw attention to the important issue of the use of immersive media in political communication. This article serves as an adumbration of this vast subject. On one hand the author presents the issues connected with the use of holograms in the electoral campaigns – promoting the image of specific politicians. On the other hand, 3D holographic images are used in political protests of citizens. In addition to these considerations, the author points out the use of holograms in commercial activities and entertainment business. The author points out that the development of immersive media: vision and location-based media, is a natural path of development of interactive communication channels in the public sphere immersed by media – MediaPolis. Additionally, it raises questions about the ethical dimension of using this technique in political communication.

Keywords: hologram, immersive media, MediaPolis, simulacra, new ways of communication in politics, image of politicians

Sposoby komunikowania polityków w przestrzeni publicznej zapośredniczonej mediami są przedmiotem intensywnej i dogłębnej analizy badaczy od co najmniej dwóch dekad. Bogata literatura przedmiotu w tym zakresie pokazuje, że sposób, w jaki politycy starają się oddziaływać na swój elektorat, jak budują swój wizerunek oraz jak i co komunikują w mediach podlega pewnym schematom. Badania unaocniają, że średnio co dekadę na scenie politycznej pojawia się nowa technologia, która zmienia sposób komunikowania politycznego. Franklin Delano Roosevelt

znany jest z radiowych pogadanek w latach 40. XX wieku. W 1952 roku Dwight D. Eisenhower był pierwszym, który użył w kampanii 30-sekundowych spotów reklamowych w telewizji (www.forbes.com). W 2008 roku kandydat na prezydenta Barack Obama udowodnił, że media społecznościowe są niezbędne w dotarciu do wyborców (Adamik-Szysiak 2018). Pierwsza dekada XXI wieku otworzyła nowy etap w tych działaniach. Nowe rozwiązania w aspekcie komunikowania politycznego dają media immersyjne w postaci holograficznych wizualizacji polityków.

Przestrzeń MediaPolis – sfera publiczna przesiąknięta różnymi kanałami komunikacji medialnej – wyewoluowała już poza Baudrillardowską hiperrealność i symulakrum (Walecka-Rynduch 2019). Nieustanna chęć nadawców poszerzania pola tego, co odbiorca powinien wiedzieć, oraz wariantywność w wyborze mediów, przez które ta informacja zostanie dostarczona (Kurtz 1993, s. 144), powoduje, że obraz społeczeństwa, polityki i polityków zależy niejako od powielania rzeczywistości. Poszukiwanie coraz to nowszych kanałów komunikacji albo nadawanie już istniejącym nowych funkcji, dzięki którym można transponować przekaz polityczny w sposób nieoczywisty, jest wzmacniane przez wszelkie technologie oparte na multiplikowaniu rzeczywistości. Zatem współczesna kultura polityczna to kultura iluzji.

Pytanie badawcze, które należy poddać analizie w kontekście badanej problematyki, brzmi następująco: czy można stworzyć wirtualny świat, który będzie funkcjonował w rzeczywistej przestrzeni społecznej i który będzie realnie oddziaływał na uczestników procesów społeczno-politycznych? Odpowiedzi dostarcza zapewne namysł badawczy nad zjawiskiem immersji i mediów immersyjnych. Pojęcie mediów immersyjnych rozumiem bardzo szeroko, jako wszelkie media wizyjne, które obecnie wykorzystywane są do promocji wizerunków polityków i politycznych idei. Przedmiotem artykułu jest tylko jeden z elementów należących do tej grupy mediów, a mianowicie hologramy i ich społeczno-polityczne użycie.

Celem artykułu jest zatem zwrócenie uwagi na rosnącą obecność w przestrzeni publicznej hologramów i widocznych już powolnych zmian, które wnoszą one do dyskursu politycznego. W tych rozważaniach nie łączę holograficznych przekazów z szerzej już opisaną i poddaną naukowemu namysłowi problematyką rzeczywistości rozszerzonej i gamifikacji polityki.

Immersję – zjawisko immersji – należy rozumieć jako przestrzeń doświadczania. Mieści się w niej zarówno bezpośrednia percepcja rzeczywistości, jak również jej zapośredniczona mediami reprezentacja (Prajzert 2009, s. 22). Katarzyna Prajzert przytacza dwie grupy definicyjne tego zjawiska: techniczną i psychologiczną. W pierwszym ujęciu immersja to technika wzmacniająca intensywność systemu rzeczywistości wirtualnej. W drugim – bliższym analizom komunikowania politycznego w MediaPolis – immersja obejmuje wrażenia, które wśród uczestników są wywoływane przez komunikat zapośredniczony użyciem rozszerzonej rzeczywistości czy też przekaz wielopłaszczyznowy i wielostopniowy. To chęć użytkowników do uznawania symulowanego środowiska za rzeczywistość czy też rodzaj relacji „między wewnętrznymi konstruktami umysłowymi a wytworzonymi technicznie reprezentacjami tych konstrukcji” (Prajzert 2009, s. 23).

Olivier Grau podkreśla, że immersja jest kluczem do zrozumienia współczesnych mediów, nawet jeżeli pojęcie to cechuje się nieprzejrzystością i sprzecznością wewnętrzną. Zanurzenie w nowej rzeczywistości medialnej może być procesem stymulującym. To przejście z jednego stanu mentalnego do drugiego (Grau 2003, s. 13). Wirtualne przestrzenie immersyjne można zatem sklasyfikować jako skrajne warianty mediów obrazowych, które oferują całkowicie alternatywną rzeczywistość.

Wobec powyższego wydaje się, że widok ostatniej debaty politycznej kandydatów na prezydenta RP (AD 2020), która ze względów pandemicznych, ale i częściowo politycznych, odbyła się w dwóch różnych miejscach w jednym czasie i była emitowana w dwóch stacjach telewizyjnych, może być ostatnim takim obrazem. Mam tu na myśli debatę wyborczą Andrzej Duda – Rafał Trzaskowski. Andrzej Duda prowadził transmisję spotkania z miejscowości Końskie (spotkanie transmitowane przez TVP), natomiast Rafał Trzaskowski odpowiadał na pytania dziennikarzy w Lesznie (spotkanie transmitowane przez TVN).

Fot. 1. Debata wyborcza kandydatów prezydenta RP. Andrzej Duda (Końskie), Rafał Trzaskowski (Leszno)

Źródło: <https://wyborcza.pl/7,75398,26103741,debata-prezydencka-kto-lepiej-wypadl-duda-czy-trzaskowski.html>; 20.11.2021.

Holo Politics

Media immersyjne umożliwiają wprowadzenie zmian w środowisku politycznym na wielu płaszczyznach. Janet Murray zaznaczyła, że jest to „przejście między światem codziennego doświadczenia, który traktujemy jako zewnętrzny wobec nas i prawdziwy, a fantazjami naszego umysłu. Kiedy jakaś historia pochłania naszą uwagę w takim stopniu, że powoduje głęboki stan zaangażowania, odczuwamy prawdziwe emocje i wzruszenia, chociaż są one wywoływane przez fikcyjne obiekty” (Prajzert 2009, s. 35). Dzięki nim ponownie można doświadczyć w polityce „magii przedstawienia”, ale również rozrywki opartej na konkretnej lokalizacji. Nie może zatem dziwić fakt, że wizja holograficznego przekazu zaczęła być chętnie wykorzystywana. Przywołując myśl Baudrillarda, prowadzi ona świat w negatywną stronę „układu

obwodowego, w którym inscenizuje się pragnienie widowni. [...] Ogromna energia zaprzężona do tego, by trzymać na wyciągnięcie ręki ów symulakr, po to, by uniknąć gwałtownej desymulacji, w wyniku której zmuszeni bylibyśmy stawić czoła nagiej rzeczywistości radykalnej utraty sensu” (Baudrillard 2005, s. 103). Ale w dzisiejszym świecie niekoniecznie jawi się ona jako katastroficzna. Rozwój symulaków nie doprowadził do utraty sensu w postrzeganiu świata. Ta informacja wytworzyła nowy sens – nową drogę komunikacji. Patrzymy dzisiaj na implozję, pochłonięcie istniejących biegunów. W MediaPolis *clone story* nabiera zupełnie nowego znaczenia, odwrócona symulacja (jednoczesna wiara i niewiara w symulakry) nie jest dowodem „głupoty i naiwności mas” (Baudrillard 2005, s. 103), lecz strategią komunikowania, przede wszystkim politycznego, w postprawdziwej rzeczywistości.

Hologram jako innowacyjna technologia szybko rekonstruuje obraz. Łączy fizyczną obecność, efekt wizualny z elementami zaskoczenia (Fedorchenko 2020, s. 213). Jak podkreśla Sergei Fedorchenko, hologram należy definiować jako obraz 3D przesłany, transmutowany holograficznie. Łączy się on nierozzerwalnie ze społeczeństwem cyfrowym, rozszerzoną rzeczywistością, mediami społecznościowymi.

Można postawić wobec tego szeroką hipotezę, obejmującą całość zjawisk, nie tylko prezentowany namysł przyczynkowy, że holograficzna rzeczywistość zbliża nas do doskonałości symulakrum: „[...] holograficzne odwzorowanie, jak wielkie pragnienie syntezy, bądź wiernego wskrzeszenia rzeczywistości [...] nie jest już rzeczywiste, lecz *hiperealne*” (Baudrillard 2005, s. 134). Nie posiada już właściwości odwzorowywania prawdy, lecz zawsze jest symulacją i prawdą postprawdziwą – hiperrealną. Symulakry symulacji oparte na informacji, modelu, cybernetycznej grze stają się bardziej prawdziwe niż prawda i bardziej rzeczywiste niż rzeczywistość.

Przekazy holograficzne nie są tylko prostą digitalizacją przekazu. Z całą pewnością należy je potraktować jako zjawisko szersze – są bezapelacyjnie procesem upowszechnienia czegoś istotnego dla komunikowania politycznego – emocji, obietnicy bliskości i bezpośredniości kontaktu – chociaż zapośredniczonego przez medium. Tu trzeba zadać pytanie, czy sfera publiczna przesiąknięta mediami – MediaPolis – właśnie nie do tego dąży w swojej niedookreśloności badawczej. Wskazywałyby na to rozpoznania Rogera Silverstone’a. Przestrzeń MediaPolis to przestrzeń obecności (Silverstone 2007, s. 10). To miejsce, w którym „komunikacja jest wieloraka i wielopłaszczyznowa i też wielokrotnie powiązana. Pozostaje otwarta na cyrkulację obrazów i narracji” (Silverstone 2007, s. 31). Dodatkowo również otwiera się na kombinację rozwiązań moralnych i dramaturgicznych. To przestrzeń występu publicznego: „jest przestrzenią, w której JA występuję przed innymi, jak i inni występują przede mną” (Silverstone 2007, s. 31).

W opinii Oliviera Graua obraz/wizerunek pełni dwie przeciwstawne funkcje – reprezentacji i właśnie obecności. Technika obrazowo-symulacyjna dzięki doświadczeniu polisensoryczności daje najsilniejsze wrażenie obecności (Grau 2003, s. 14). W związku z tym badacze komunikowania politycznego i badacze mediów immersyjnych (również w kontekście VR i rozszerzonej rzeczywistości) wskazują na następujące obszary wykorzystania hologramów: pozycjonowanie wizerunku polityków oraz wizerunku partii politycznych; w ramach rozrywki, w tym również

politycznej; do prowadzenia protestów politycznych. Wykorzystując strategię immersji, wizualna rzeczywistość formułuje bowiem to, co dane „w istocie”, wiarygodne, otwierające utopijne lub fantastyczne przestrzenie.

Holo Politicus

Przykładów wykorzystania przez polityków hologramów w trakcie politycznej realizacji nie jest mało. Wystarczy wspomnieć premiera Indii Narendrę Modiego, który w 2012 roku wykorzystał swój hologram w trakcie debaty w wyborach do legislatury, natomiast w 2014 dzięki niemu zyskał poparcie w wyborach parlamentarnych. Jak podawał *Times of India*, wykorzystanie technologii hologramów pozwoliło Modiemu na „występy” na setkach wieców wyborczych (często jednocześnie) w sposób, który sprawia wrażenie bardziej osobistego niż typowy przekaz w medium nieholograficznym 2D (<http://timesofindia.indiatimes.com>). Podczas kampanii wyborczej liczone, że Modi w formie holograficznej pojawił się ponad tysiąc razy (<https://www.theverge.com>). Indyjskie media podkreślały, że jest to pierwsze wykorzystanie hologramu w wyborach politycznych i że nie zdecydował się na to nawet Barack Obama podczas prezydenckich starć z Johnem McCainem i Mittem Romneyem. Niemniej hologram w USA został wykorzystany w kontekście wyborów (oczywiście nie na taką skalę) w 2008 roku, kiedy w stacji CNN główny prezenter, nazywany również „weteranem sieci”, Wolf Blitzer przeprowadził wywiad z dziennikarką i korespondentką polityczną Jessicą Yellin (<https://geekweek.interia.pl>). Eksperyment ten nie spotkał się jednak z pozytywnym przyjęciem widzów.

Fot. 2. Narendra Modi. Obraz holograficzny

Źródło: <https://www.theverge.com/2014/5/7/5691714/indian-politician-uses-holograms-to-reach-voters>; 20.11.2021.

W 2014 roku Premier Turcji Recep Tayyip Erdoğan nie mógł uczestniczyć w spotkaniu Partii Sprawiedliwości i Rozwoju w Izmirze. Zamiast niego pojawił się na nim jego holograficzny obraz, który mówił o zbliżających się wyborach

samorządowych i trwającym skandalu korupcyjnym, który poruszył turecką sferę polityczną (<https://www.businessinsider.com>).

Fot. 3. Recep Tayyip Erdoğan. Obraz holograficzny

Źródło: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/01/giant-hologram-of-turkish-prime-minister-delivers-speech/283374/>; 20.11.2021.

Największe pod względem jednoczesnego wykorzystania miejsca i czasu dla ekspozycji hologramu było wystąpienie w 2017 r. kandydata na prezydenta Francji. Polityk Jean-Luc Mélenchon pojawił się jako holograficzna projekcja w siedmiu miejscach jednocześnie. Wykorzystał wiktoriańską iluzję ducha Peppera do wygłoszenia swojego kampanijnego przemówienia (<https://www.bbc.com>). Paryski *Le Parisien* napisał: „Mélenchon używa techniki znanej jako Duch Peppera (a nie technicznie hologramu), aby transmitować dwuwymiarową wersję samego siebie” (<https://www.leparisien.fr>).

Fot. 4. Jean-Luc Mélenchon. Obraz holograficzny

Źródło: <https://olhardigital.com.br/en/2017/04/20/noticias/candidato-aparece-em-sete-cidades-ao-mesmo-tempo-usando-um-holograma/>; 20.11.2021.

W 2018 roku ta technika została wykorzystana podczas Szczytu Innowacji w Tel Awiwie. W czasie inauguracji działania Centrum Peresa dla Pokoju i Innowacji pojawił się hologram zmarłego prezydenta Izraela Simona Peresa. „Duchowy testament” – tak określono słowa, które wypowiedział hologram – został nagrany dwa lata przed śmiercią Peresa. „Moją wizją dla Izraelskiego Centrum Innowacji,

utworzonego tutaj w ramach Centrum Peresa dla Pokoju i Innowacji, jest słuzenie jako okno na przyszłość. Miejsce dla marzeń. Miejsce, które wyraża pragnienie pozostawienia następnemu pokoleniu lepszej i jaśniejszej przyszłości” (<https://www.timesofisrael.com>). Podczas przemówienia znamienne było, że jego założyciel, jako hologram, ostrzegał, że „technologia bez wartości zagrozi ludzkości. A wartości bez technologii spowodują głód i stagnację.” (<https://www.timesofisrael.com>).

Fot. 5. Simon Peres. Obraz holograficzny

Źródło: <https://www.timesofisrael.com/late-president-peres-delivers-hologram-message-at-israel-innovation-summit/>; 20.11.2021.

Kolejne wykorzystanie hologramu przez polityków miało miejsce w 2019 roku. Holo-prezydent Indonezji Joko Widodo przemawiał na wiecu wyborczym dla mieszkańców obszarów wiejskich. Jak podawały media, Widodo i jego rywal, były generał Prabowo Subianto, „przemierzają archipelag ponad 17 000 wysp, czyli obszar o długości przekraczającej długość Stanów Zjednoczonych, aby zebrać poparcie przed środowowymi wyborami prezydenckimi”. Holograficznie nagrany Widodo mówił: „Bardzo się cieszę, że mogę się tu z wami spotkać dzięki tej technologii zwanej «hologramem» [...]. Ta technologia hologramowa jest w stu procentach wykonana przez nasz naród, jest to dzieło naszego młodego pokolenia” (<https://www.reuters.com>).

Fot. 6. Joko Widodo. Obraz fotograficzny

Źródło: <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/3003737/indonesian-president-joko-widodo-reaches-out-key-voters>; 20.11.2021.

W tym samym roku holo-politykiem stał się również urzędujący prezydent RPA Cyril Ramaphosa. Prezydent Ramaphosa przemówił za pomocą hologramu na pierwszym Szczycie Gospodarki Cyfrowej RPA w Gallagher Convention Centre w Midrand. Przemówienie było jednocześnie transmitowane jako obraz holograficzny do Rustenburg Civic Centre, Departamentu Telekomunikacji. Ramaphosa mówił o powołaniu nowej Czwartej Komisji Przemysłowej oraz o znaczeniu technologii dla przyszłości RPA (<https://businessstech.co.za>).

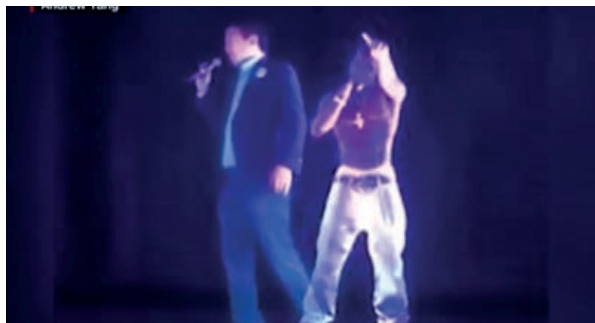
Fot. 7. Cyril Ramaphosa. Obraz holograficzny

Źródło: <https://businessstech.co.za/news/business/575586/big-jobs-shake-up-planned-for-south-africa-ramaphosa/>; 20.11.2021.

W 2019 roku po tę technologię sięgnął przedsiębiorca Andrew Yang, kandydat na prezydenta z ramienia demokratów, w kampanii wyborczej w Stanach Zjednoczonych. Yang udostępnił w mediach wideo, na którym jego hologram tańczy obok hologramu rapera Tupaca Shakura. Yang zakładał, że korzystanie z zaawansowanych technologii da wyborcom szansę na poznanie go (<https://eu.desmoinesregister.com>).

Fot. 8. Andrew Yang / Tupac Shakur. Obrazy holograficzne

Źródło: <https://edition.cnn.com/2019/04/12/politics/andrew-yang-3d-hologram/index.html>; 20.11.2021.

Holo Protest

Media immersyjne w postaci przekazów holograficznych coraz częściej wykorzystywane są również do politycznych protestów obywateli. W 2015 roku w Madrycie miał miejsce pierwszy holograficzny marsz protestu obywateli przeciwko prawodawstwu w ich opinii zagrażającemu wolnościom obywatelskim. Hologramy przeszły przed Kongresem Deputowanych. Tzw. „prawo knebla” wprowadzone przez rządzącą wtedy Partię Ludową nakładało na obywateli karę za protesty przed budynkami Kongresu. Twórcy demonstracji podkreślali, że marsz hologramów odsłania rażące naruszenia wolności słowa i dlatego wyjściem z tej sytuacji jest inna forma protestu. Aktywiści wezwali ludzi na całym świecie do zgłaszania się na ochotnika, aby stać się hologramem w proteście. Przed właściwym protestem zwolennicy przesyłali swoje nagrania przez stronę internetową kampanii.

Fot. 9. Marsz hologramów. Protest obywateli przeciwko prawodawstwu w Hiszpanii

Źródło: <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/spains-hologram-protests/>; 20.11.2021.

W 2016 roku w Seulu grupa broniąca praw człowieka Amnesty International zorganizowała holograficzny „wiec duchów” w proteście przeciwko erozji wolności słowa w Korei Południowej. „Chcieliśmy zebrać się fizycznie, aby nasze przesłanie zostało usłyszane. Ale to niemożliwe, więc to jest nasza alternatywa” – mówił Byun Jeong-pil, kierownik kampanii Amnesty International (<https://www.bbc.com>). W proteście maszerowało ponad 100 hologramów (<https://www.washingtonpost.com>).

Fot. 10. Marsz hologramów „Wiec duchów”, Amnesty International, Seul

Źródło: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2016/02/116_198941.html; 20.11.2021.

W 2017 roku w Stanach Zjednoczonych palestyński artysta-emigrant Asad J. Malik zorganizował performans „Hologramy z Syrii”, wykorzystując rzeczywistość rozszerzoną do wstawienia w znane miejsca obrazów związanych z wojną syryjską. „Hologramy z Syrii” w opinii Malika miały być refleksją nad tym, jak wielu ludzi doświadcza wojny (<https://hyperallergic.com>).

Fot. 11. „Hologramy z Syrii”, Asad J. Malik

Źródło: <https://studybreaks.com/students/holograms-syria-haunting-images-war/>; 20.11.2021.

W tym samym roku w Kanadzie z inicjatywy partii Greenpeace zorganizowano marsz protestacyjny przeciwko rozbudowie rurociągu Trans Mountain. Demonstracja została zorganizowana przed siedzibą TD Bank. Symbolem protestu były wyświetlone hologramy kilku rdzennych mieszkańców Kanady.

Fot. 12. Marsz hologramów. Partia Greenpeace, Kanada

Źródło: <https://www.vicnews.com/news/video-b-c-first-nation-joins-hologram-protest-vs-kinder-morgan-pipeline/>; 20.11.2021.

W 2020 roku, podczas gdy przywódcy krajów UE wirtualnie debatowali nad przeciwdziałaniem skutkom pandemii COVID-19 i utworzeniem funduszu naprawczego, partia Greenpeace zorganizowała w Brukseli holograficzny protest przed budynkami Rady UE. Hologramy protestowały pod hasłem „Ratujcie ludzi, a nie korporacje, nie będziemy siedzieć cicho! Zmieńcie system: inwestujcie w ludzi i planetę, nie w truciele”. Był to początek zorganizowanego przez Greenpeace cyfrowego strajku klimatycznego prowadzonego przez organizację Fridays for Future (<https://www.greenpeace.org>).

Fot. 13. Marsz hologramów. Partia Greenpeace, Bruksela

Źródło: <https://www.greenpeace.org/eu-unit/issues/democracy-europe/2780/seize-the-moment-to-deliver-a-green-economic-transformation-says-greenpeace-first-hologram-march-in-the-european-capital/>; 20.11.2021.

Podobne wydarzenie zostało zorganizowane w kwietniu 2020 roku w Polsce. Z inicjatywy Młodzieżowego Strajku Klimatycznego (MSK) przy wsparciu Greenpeace odbył się pierwszy w Polsce marsz hologramów. Nocny przemarsz hologramowych postaci przed Pałacem Kultury i Nauki oraz budynkiem Ministerstwa Klimatu odbył się pod hasłem „Myjcie ręce, ale nie umywajcie rąk od odpowiedzialności za klimat”. W ten sposób rozpoczął się pierwszy „strajk online” dla klimatu (<https://www.greenpeace.org/>).

Fot. 14. Marsz hologramów. Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, Warszawa

Źródło: <https://www.teraz-srodowisko.pl/aktualnosci/mlodziezowy-strajk-klimatyczny-marsz-hologramow-8493.html>; 20.11.2021.

Holo Entertainment

Nie bez znaczenia jest fakt, że równoległe z opisanymi procesami rozwija się także rozrywkowe wykorzystanie hologramów. Należy uznać za ciekawe, że w warstwie rozrywkowej wykorzystuje się nie możliwość bilokacji – transmisji występu artysty w czasie rzeczywistym w różnych miejscach – lecz wskrzesza się osoby nieżyjące, które występują jako obrazy holograficzne. W komunikowaniu politycznym odnotowano tylko jeden taki przypadek (przytoczone wyżej wystąpienie Simona Peresa). Pokazuje to różne drogi rozwoju mediów immersyjnych i holograficznych przekazów.

Dodatkowo w świecie popkultury i rozrywki obrazy przestrzenne stały się synonimem luksusu – jak w przypadku artystów, muzyków, celebrytów. Pierwsze kontrowersyjne użycie hologramu miało miejsce podczas festiwalu Coachella w 2012 roku. Wśród występujących artystów pojawił się trójwymiarowy wizerunek zastrzelonego w 1996 roku rapera Tupaca Shakura. Podczas show artysta chodził po scenie, pozdrawiał publiczność. Wykonał też jeden ze swoich najsłynniejszych utworów – „Hail Mary” (<https://natemat.pl>). Prawie dekadę temu uznano to wydarzenie za kontrowersyjne. Jednak hologramy zaczynają coraz częściej gościć w świecie kultury popularnej. Przełomowy dla holograficznych postaci-muzyków był rok 2020.

W tym czasie muzyk-raper Kanye West podarował swojej żonie Kim Kardashian w ramach prezentu urodzinowego hologram jej zmarłego ojca – Roberta Kardashiana. „To niespodzianka prosto z nieba. Jest jak żywy! Oglądaliśmy to w kółko, pełni emocji” – napisała celebrytka na swoim Twitterze (<https://technologia.dziennik.pl>).

Fot. 15. Robert Kardashian. Obraz holograficzny

Źródło: <https://slate.com/human-interest/2020/10/robert-kardashian-hologram-company-kim-kanye-cost.html>; 20.11.2021.

Hologram Whitney Houston zadebiutował na koncertach w Wielkiej Brytanii. Jego twórcy ogłosili, że hologram jesienią 2021 roku będzie można oglądać na koncertach w Las Vegas w ramach serii wydarzeń pt. „An Evening With Whitney: The Whitney Houston Hologram Concert” (<https://basehologram.com>).

Fot. 16. Whitney Houston. Obraz holograficzny

Źródło: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1936548,1,hologramowe-gwiazdy-i-wirtualni-didzeje-czyli-jak-sie-zmienia-muzyka.read>; 20.11.2021.

W Polsce zaprezentowany został holograficzny występ zmarłej w 2018 r. piosenkarki Kory. Za wizualizację odpowiadała firma promocyjna ART73. Realizacją techniczną zajęł się start-up Leia Display System. Przygotowywana była trasa koncertowa.

Fot. 17. Kora/Aleksandra Popławska. Obraz holograficzny

Źródło: <https://zloteprzeboje.tuba.pl/zloteprzeboje/7,101972,26495059,holograficzna-kora-gotowa-do-trasy-koncertowej-wideo.html>; 20.11.2021.

Hologram stworzono przy pomocy technologii *deep fake* – algorytm wykorzystał kilka tysięcy zdjęć artystki, a efekt nałożono na ciało aktorki Aleksandry Popławskiej, której ruchy zarejestrowano przy pomocy techniki *motion capture* (<https://poptown.eu>). Mąż zmarłej gwiazdy skomentował pracę po pierwszym koncercie: „Efekt jest tak wiarygodny, że praktycznie nie da się rozpoznać manipulacji. Kora jak żywa” (<https://zloteprzeboje.tuba.pl>; 20.11.2021).

Wnioski

Analizując powyższe przykłady, z całą odpowiedzialnością należy stwierdzić, że specyfika trójwymiarowego obrazu holograficznego jest nowym, ale odpowiednim i bardzo obiecującym narzędziem pomagającym w kształtowaniu wizerunku polityka. Nadal jest to technologia kosztowna, ale spełniająca wielorakie funkcje, do których należy zaliczyć: zwiększenie widoczności politycznych liderów; szybkie rozpowszechnianie informacji politycznych na obszarach albo słabo zaludnionych, albo odległych od centrum (J. Modi, C. Ramaphos, J. Widodo, J.L. Mélenchon); zapobieganie negatywnemu wizerunkowi polityka – w przekazie holograficznym można uniknąć unaocznienia negatywnych cech charakteru (Fedorchenko 2020, s. 221); w przypadku występów programowych – podkreślenie istotnych kwestii politycznych, np. ochrony środowiska, wolności słowa; przygotowanie protestów o charakterze masowym – zwiększenie ich częstotliwości i widoczności (Hiszpania, Korea Południowa, Belgia, Polska); zapewnienie bezpieczeństwa przywódców,

liderów ruchów protestów, uczestników demonstracji – właśnie dzięki brakowi fizycznej obecności (Fedorchenko 2020, s. 221).

Ten typ przekazów odpowiada Baudrillardowskiemu fantazmatowi, dzięki któremu można uchwycić rzeczywistość na żywo, bez jakiegokolwiek pośrednictwa. „Marzymy o tym, by przeniknąć przez samych siebie i znaleźć się poza sobą: w chwili gdy nasz holograficzny sobowtór pojawi się w przestrzeni, sobowtór obdarzony najprawdopodobniej mową i zdolny do poruszania się, cud ów się urzeczywistni” (Baudrillard 2005, s. 131).

Holo Politics to szansa odrodzenia emocji w polityce, możliwości partycypacji bezpośredniej, doświadczania polityków w Goffmanowskim teatrze, patrzenia na występujących z każdej perspektywy. To iluzja nowej, bezpośredniej polityki, pomimo jej medialnego zapośredniczenia. W pewnym sensie, co podkreślają rynki rozrywkowe, to recepta na medialną nieśmiertelność, która paradoksalnie może doprowadzić do nierealnej wręcz konkurencji między żyjącymi i nieżyjącymi artystami. Te rozważania na razie pozostawiam na boku.

Wśród przytoczonych aspektów politycznego wykorzystania hologramów widoczna jest płaszczyzna rozrywkowa, szerokie pole dla kształtowania postaw popowej polityki i perswazji. Stanowi zarazem w moim przekonaniu podstawę do zainaugurowania dyskusji o etyce w Holo Polis. Należy poddać naukowemu rozważeniu pytanie, czy z racji wysokich kosztów technika ta będzie dostępna tylko dla liderów partii rządzących, a niedostępna dla liderów opozycji politycznej. Sergei Fedorchenko zwraca uwagę, że szerokie zastosowanie przekazów holograficznych może stać się narzędziem manipulacji świadomości odbiorców lub narzędziem umacniania pseudodemokracji i radykalizowania mediokracji – przesunięcia demokracji w format procesu medialno-politycznego (Fedorchenko 2020, s. 219). Obawy przed tym wyjawiał także Baudrillard, pisząc: „Po fantazmacie ujżenia samego siebie nadchodzi fantazmat możliwości obejścia samego siebie, a w końcu i przede wszystkim, fantazmat przeniknięcia przez samego siebie, przejścia przez swe własne spektakularne ciało (Baudrillard 2005, s. 132).

Spore wątpliwości budzi etyczny wymiar i mediów immersyjnych, i techniki holograficznego budowania wizerunku polityków, szczególnie w kontekście wykorzystania wizerunku zmarłych postaci (polityków, artystów, filozofów itd.). Czy ich „ożywienie” nie przyczyni się do manipulowania świadomością i emocjami elektoratu poprzez wykorzystanie np. efektu aureoli, jak w przypadku Andrew Yanga? I kolejna kwestia – czy wypowiedzi polityczne nieżyjących idoli w danej kwestii nie staną się narzędziem manipulacji w rękach żyjących politycznych graczy?

Ten aspekt etyki komunikacji dotyczy wykorzystywania wszystkich mediów immersyjnych w MediaPolis. Jest to na tyle ważna kwestia, że bezwzględnie powinna się ona stać przedmiotem rozważań badaczy w szerokich ramach dyscypliny naukowej komunikacji społecznej i mediów.

Bibliografia

- Adamik-Szysiak M. (2018). Strategie komunikowania podmiotów politycznych w Polsce w mediach społecznościowych. Lublin.
- Baudrillard J. (2005). Symulakry i symulacja. Warszawa.
- “Beam me up”: Indonesian president uses holograms to woo rural voters (2019) [<https://www.reuters.com/article/us-indonesia-election-hologram-idUSKCN1RO12K>; 20.11.2021].
- Chaciński B. (2020). Hologramowe gwiazdy i wirtualni didżeje, czyli jak się zmienia muzyka [<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1936548,1,hologramowe-gwiazdy-i-wirtualni-didzeje-czyli-jak-sie-zmienia-muzyka.read>; 20.11.2021].
- Chavez P. (2019). 2020 hopeful Andrew Yang unveils plan to use 3D hologram to campaign in “two or three places” at once [<https://edition.cnn.com/2019/04/12/politics/andrew-yang-3d-hologram/index.html>; 20.11.2021].
- D’Onfro J. (2014). The Turkish Prime Minister Gives A Speech As A 10-foot Hologram [<https://www.businessinsider.com/turkish-prime-minister-erdoan-hologram-2014-1?IR=T>; 20.11.2021].
- Fedorchenko S. (2020). Political Hologram: Technology Analysis and Scenarios for the Development of the Digital Phenomenon. *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law* 2020, vol. 13(2), s. 212–228.
- Fort M. (2014). Giant Hologram of Turkish Prime Minister Delivers Speech. Welcome to 21st-century politics [<https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/01/giant-hologram-of-turkish-prime-minister-delivers-speech/283374/>; 20.11.2021].
- Gathercole M. (2017). First Nation joins “hologram” protest vs Kinder Morgan pipeline [<https://www.vicnews.com/news/video-b-c-first-nation-joins-hologram-protest-vs-kinder-morgan-pipeline/>; 20.11.2021].
- Grau O. (2003). Virtual Art. From Illusion to Immersion. Cambridge, MA–London.
- Greenpeace wsparł MSK przy organizacji Marszu Hologramów (2020) [<https://biznesalert.pl/greenpeace-msk-marsz-hologramow-klimat-srodowisko/>; 20.11.2021].
- Guzek K. (2020). Marsz hologramów „Na miarę kryzysu” [<https://www.greenpeace.org/poland/aktualnosci/27812/marsz-hologramow-na-miare-kryzysu/>; 20.11.2021].
- Hackl C. (2020). From Gaming To Holograms, How Tech Is Helping Candidates Campaign In The Metaverse [<http://www.forbes.com/sites/cathyhackl/2020/11/02/from-gaming-to-holograms-how-tech-is-helping-candidates-campaign-in-the-metaverse/?sh=2d6fb7c54055>; 20.11.2021].
- Hologram w wyborach (2008) [https://geekweek.interia.pl/news-hologram-o-wyborach-nId,684002#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome; 20.11.2021].
- <https://www.bbc.com/news/av/technology-39646761>; 20.11.2021.
- <https://olhardigital.com.br/en/2017/04/20/noticias/candidato-aparece-em-sete-cidades-ao-mesmo-tempo-usando-um-holograma/>; 20.11.2021.
- <https://www.leparisien.fr/elections/presidentielle/1-hologramme-de-melenchon-mode-d-emploi-18-04-2017-6864120.php>; 20.11.2021.
- <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/3003737/indonesian-president-joko-widodo-reaches-out-key-voters>; 20.11.2021.
- <https://eu.desmoinesregister.com/story/news/elections/presidential/caucus/2019/05/10/election-2020-andrew-yang-hologram-campaign-tech-president-democrat-iowa-caucus/3620483002/>; 20.11.2021.

- <https://poptown.eu/powstal-hologram-kory-tworcy-wykorzystali-technologie-deep-fake/>; 20.11.2021.
- <https://basehologram.com/productions/whitney-houston>; 20.11.2021.
- <https://zloteprzeboje.tuba.pl/zloteprzeboje/7,101972,26495059,holograficzna-kora-gotowa-do-trasy-koncertowej-wideo.html>; 20.11.2021.
- Holograms From Syria' Refuses To Let You Ignore The Haunting Images Of War (2017) [<https://studybreaks.com/students/holograms-syria-haunting-images-war/>; 20.11.2021].
- Holographic protest against South Korea march ban (2016) [<https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-35459735>; 20.11.2021].
- Kublik A. (2020). Debata prezydencka. Kto lepiej wypadł: Duda czy Trzaskowski? [<https://wyborcza.pl/7,75398,26103741,debata-prezydencka-kto-lepiej-wypadl-duda-czy-trzaskowski.html>; 20.11.2021].
- Kurtz H. (1993). *Media Circus – The Trouble with America's Newspapers*. New York.
- Marsz hologramów w Warszawie, czyli strajk klimatyczny online (2020) [<https://www.teraz-srodowisko.pl/aktualnosci/mlodziezowy-strajk-klimatyczny-marsz-hologramow-8493.html>; 20.11.2021].
- Mullen J. (2015). Virtual protest: Demonstrators challenge new law with holograms [<https://edition.cnn.com/2015/04/12/europe/spain-hologram-protest/index.html>; 20.11.2021].
- Ngak Ch. (2012). Tupac Coachella hologram: Behind the technology [<https://www.cbsnews.com/news/tupac-coachella-hologram-behind-the-technology/>; 20.11.2021].
- Nietypowy prezent dla Kim Kardashian. Dostała... hologram nieżyjącego ojca (2020) [<https://technologia.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/7993590,kanye-west-zona-prezent-urodziny-kim-kardashian-hologram-ojciec-wideo.html>; 20.11.2021].
- Pinto S. (2014). Narendra Modi's 3D avatar to reach voters pan India [http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/33380152.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst; 20.11.2021].
- Prajzert K. (2009). *Tekst jako świat i gra. Modele narracyjności w kulturze współczesnej*. Łódź.
- Ramaphosa delivers speech via hologram (2019) [<https://businessstech.co.za/news/technology/327703/watch-ramaphosa-delivers-speech-via-hologram/>; 20.11.2021].
- Schwedel H. (2020). How You Create a Robert Kardashian-Style Hologram and How Much It Costs [<https://slate.com/human-interest/2020/10/robert-kardashian-hologram-company-kim-kanye-cost.html>; 20.11.2021].
- Seize the moment to deliver a green economic transformation, says Greenpeace – First hologram march in the European Capital (2020) [<https://www.greenpeace.org/eu-unit/issues/democracy-europe/2780/seize-the-moment-to-deliver-a-green-economic-transformation-says-greenpeace-first-hologram-march-in-the-european-capital/>; 20.11.2021].
- Se-jeong K. (2016). "Ghost protest" faces police scrutiny [http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2016/02/116_198941.html; 20.11.2021].
- Silverstone R. (2007). *Media and Morality: On the Rise of the Mediapolis*. Cambridge.
- Solomon S. (2018). Late president Peres delivers hologram message at Israel Innovation Summit [<https://www.timesofisrael.com/late-president-peres-delivers-hologram-message-at-israel-innovation-summit/>; 20.11.2021].
- Starrs J. (2016). Activists stage holographic "ghost rally" in South Korea [<https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2016/02/25/activists-stage-holographic-ghost-rally-in-south-korea/>; 20.11.2021].

- Teti A. (2015). Spain's hologram protests [<https://www.opendemocracy.net/en/democraciaabierta/spains-hologram-protests/>; 20.11.2021].
- Voon C. (2017). Using Holograms to Bring the Syrian Conflict Into Daily Life [<https://hyperallergic.com/405986/using-holograms-to-bring-the-syrian-conflict-into-daily-life/>; 20.11.2021].
- Walecka-Rynduch (2019). MediaEgo w MediaPolis. W stronę nowego paradygmatu komunikowania politycznego. Kraków.
- Welch Ch. (2014). Indian politician morphs into hologram to reach millions of voters [<https://www.theverge.com/2014/5/7/5691714/indian-politician-uses-holograms-to-reach-voters>; 20.11.2021].
- Wittenberg A. (2012). Tupac Shakur wystąpił na koncercie, choć zastrzelono go w 1996 roku [<https://natemat.pl/10779,tupać-shakur-wystąpił-na-koncercie-choc-zastrzelono-go-w-1996-roku>; 20.11.2021].

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na istotny problem wykorzystania mediów immersyjnych w komunikowaniu politycznym. Artykuł ma charakter wstępnego szkicu tej rozległej tematyki. Autorka porusza w nim kwestie wykorzystania obrazów holograficznych w działaniach politycznych. Z jednej strony pokazuje użycie hologramów w kampaniach wyborczych – promowanie wizerunku konkretnych polityków, z drugiej opisuje, w jaki sposób holograficzne obrazy 3D są wykorzystywane w politycznych protestach obywateli. Dodatkowo do tych rozważań jest ukazanie miejsca hologramów w działaniach komercyjnych czy rozrywkowych. Autorka zaznacza, że rozwój mediów immersyjnych wizyjnych i lokalizacyjnych stanowi naturalną ścieżkę rozwoju interaktywnych kanałów komunikacji w sferze publicznej zapośredniczonej mediami – MediaPolis. Dodatkowo stawia pytania dotyczące etycznego wymiaru wykorzystania tej techniki w komunikowaniu politycznym.

Słowa kluczowe: hologram, media immersyjne, MediaPolis, symulakry, nowe drogi komunikowania w polityce, wizerunek polityków